

DUHOVÁ PRÁDELNA píše příběhy

www.duhovapradelna.cz

Úvodní slovo

Vážení zákazníci a přátelé Duhové prádelny, čtenáři příběhů,

držíte v ruce sepsané rozhovory, které jsem vedla se zaměstnanci Duhové prádelny a s maminkou našeho zaměstnance. Jeden rozhovor vedla také Margita Losová, která se zároveň postarala o jejich vydání. Chtěla bych poděkovat všem našim pracovníkům, kteří byli ochotni se s námi o své životní cesty podělit. Poznala jsem, u každého zvlášť, jejich snahu být zaměstnaný, svědomitě pracovat a tím být součástí společnosti. Být něčeho součástí je rozměr, který pokud žijeme běžným způsobem života, ani nevnímáme. Spíše naopak. Máme pocit přehlcenosti. Ze všech stran se na nás valí informace, které nestačíme ani vstřebávat, společnost nás tlačí k výkonu, bez ohledu na naše vnitřní životy. Možná nás ani nenapadne, že mezi námi žijí lidé, kteří nejsou součástí tohoto společenství. Stojí někde opodál a někteří se často snaží neúspěšně někam zapadnout, někteří to vzdají a pak jsou tací, kteří to dokázali. Duhová prádelna je nesmírně ráda, že může být u toho a podporovat své zaměstnance v jejich pracovním životě.

V říjnu 2026 budeme slavit 14 let od svého vzniku. Ano, není to žádné kulaté výročí, ale každý rok vychází nové Slunce naděje, že práce bude i nadále, že budou spokojeni zákazníci a tím i spokojeni zaměstnanci. Paleta našich zákazníků je pestrá jako plátna impresionistů. Neuvěřitelná škála jedinců, firem menších i větších, státních firem, školek, škol atd. Někteří mají menší zakázky, někteří velké. Všichni naši spokojení zákazníci jsou jednotliví lidé, kteří pomáhají utvářet obraz o našich zaměstnancích, pro které je tato práce šancí na lepší život. Děkuje!

Jaký je to život? Přemýšlím, co napsat o životě lidí, kteří z různých důvodů pracují v našich dvou Duhových prádelnách. Jakou ušli cestu až sem, kdy pracují u praček, u mandlu, jezdí autem s prádlem, balí balíky čistého voňavého prádla, vyndávají prádlo z praček a sušiček. Jaké životy museli opustit, co dělali dříve, zdali je ta práce pro ně výhra a jak snáší situaci právě teď a tady. Zkousím si vzpomenout na sebe, jaké to bylo, když jsem přicházela do nového zaměstnání, zda jsem vždy v té práci chtěla být, nebo to byla jen nutnost výdělku, aby člověk přežil, žil, měl své finance. Jelikož už mám své roky, dalo by se říci, že mám bohaté zkušenosti. Měla jsem pár zastavení v životě, kdy jsem opravdu v práci nebyla šťastná, ale jedná se o dobu, která by se dala spočítat na dny. Měla jsem velké štěstí, že má práce mě hnala vždy dopředu, potřebovala jsem ještě něco domyslet, dodělat, bavilo mě být součástí nějaké změny, mít možnost posouvat hranice, vize, cíle do bodu, kdy bych si mohla říci, ano, mělo to všechno smysl. Děkuji za to, že jsem mohla zažít takové životní etapy a dojít až sem.

Dnes jsem v Duhové prádelně a hledím na ženy a muže, kteří se zde sebejistě pohybují. U praček jsou pánové, kteří se tam střídají, hlídají, až pračky doperou, aby zavolali kolegyně od mandlu, které prádlo dají do sušiček. Pozor, hlavně to nepoplést. Nevím, kam mám koukat dřív, abych zachytila rychlost změny. Je to správně? Pro jistotu ještě kontroluje paní vedoucí, zda to je dobře. Není to jednoduché, v té hlavě všechno udržet. U mandlu jsou dvě ženy, jedna mandluje, druhá vymandlované prádlo skládá. Nechápu zručnost ženy u mandlu, ruce jí kmitají, pomalu se líhne zespodu krásná, bílá cícha. Druhá žena ji přebírá a tvoří balíčky tak úhledné, jeden je jako druhý, a pokládá je vedle na komínek již složeného. Nedá mi to a musím si jít sáhnout na uhlazené komínky a přičichnout si k té krásné prádelnové vůni. Je to specifická vůně, ano, vůně prádelny. Prodávají tu dokonce takovou svíčku, kterou když zapálíte, voní jako vyprané prádlo. Mám ji ráda, s dcerou si ji kupujeme, říkám, zapal ji, ať tu máme prádelnu. Přichází další žena, odebírá precizně vytvořený balíček a jde s ním k takovému stolku, pak pomáhá balit nebo balí celé sama. Asi ji z toho musí večer bolet ruce. Není to nic snadného, zvedat a otáčet celý den balíky a úhledně, čistě je zabalit, aby mohly ke svému majiteli. Přejde pan řidič, přiveze špinavé prádlo a ukládá je na speciální místo k tomu určené. Chvilu probere papíry s paní vedoucí a už nosí balíky čistého prádla do auta. Musí spěchat, má toho hodně, jezdí přes celou Prahu, někdy i mimo ni. Domlouvají se s paní vedoucí, kam pojedou nejdříve, v ten moment volá zákazník, že je to urgentní, řidič se snaží vyhovět, přeorganizuje svou cestu. Uf.

Teď zmíním nejdůležitějšího člověka celého našeho „podniku“, paní vedoucí. Všichni ji respektují, obrací se na ni nejen s prací, která má následovat, ale také se svými starostmi i radostmi. Je jejich vrbou, sdílí vše upřímně, s porozuměním. Pomůže s dopisem na úřad, promluví s asistenty nebo rodiči. Má pochopení. Ovšem práce je nejdůležitější, zakázky čekají, a když je potřeba máknout, nemá slitování. Podobným procesem vše probíhá i v druhé prádelně. Je to každodenní koloběh života mezi voňavým prádlem. Po době strávené v prádelně jsem unavená jenom z toho frmolu, který sleduji. Zažívám pocit velkého respektu ke všem zúčastněným.

Začtete se do příběhů lidí, kteří v Duhové prádelně pracují. Jsou to různí lidé. Lidé, kteří žili své plné životy, a ze dne na den se něco přihodilo. Něco, co ovlivnilo jejich další život.

Najednou tu není ta jistota, se kterou chodili po této zemi, věděli, co je každý den čeká. Najednou je tady prázdno, otázka, co bude dál, budu ještě někdy vůbec pracovat? Nebo lidé, kteří od své dospělosti nikdy nepracovali, nikdo je nechtěl zaměstnat, nebyla pro ně vhodná práce. Co bude dál? Budou sedět doma, rodina se trápí, co s nimi? Nebo lidé, kteří to zkoušeli všude možně, ale nikde to nešlo, cítili se špatně, poníženi, zbyteční. Ano, toto všechno jsou naši zaměstnanci. Někteří z nich souhlasili, že se s námi o svůj životní příběh podělí.

Eva Brožová
jednatelka Duhové prádelny s.r.o.
Praha, 11. března 2026

Na fotografii: Tým Duhové prádelny

Aby mi každé ráno mohl zazvonit budík...

Představte si, že nemůžete najít práci, protože máte nějaké zdravotní znevýhodnění. Ale vy do práce chodit chcete, potřebujete sociální kontakt, chcete se cítit potřebný, užitečný a samozřejmě vydělat si za svoji práci finance, být tak méně závislý na systému, rodině. Chcete být své rodině užitečný a přidat svůj dílek do jejího fungování. Mít řád a strukturu dne, kterou práce přináší... A nikdo vás nechce, protože se bojí, že práci nezvládnete, nebo protože chcete zkrácený úvazek. Chodíte, hledáte a pak se na vás usměje štěstí. Narazíte na sociální firmu Duhová prádelna, které nechybí odvaha měnit zaběhané pořádky a vyjde vám maximálně vstříc, najde pro vás takovou kombinaci úvazku, abyste to zvládli. Váš život dostává smysl a vy se učíte jako o život, protože tuhle práci prostě chcete, je tu skvělá parta a vůně...

Je ráno jako každé jiné, zvoní mi budík, dávám si ještě pár minut na protažení v posteli a přemítám, co mě dneska čeká... Budík zvoní podruhé, jasné znamení, že musím vylézt z postele a za půl hodiny už budu na cestě do práce. Běžný rituál všedního dne, většině z nás dobře známý. Někdy bychom se raději zabalili znovu do peřiny a do práce ani nešli. Ti, o kterých se chystám psát, to mají s velkou pravděpodobností stejně, ale než vůbec došlo k tomu, aby mohli každé ráno vstávat do práce, prošli si mnohdy velice složitým hledáním vhodného zaměstnání. Řeč je o zaměstnancích Duhové prádelny, kteří mají to štěstí, že zažívají stejná lenivá nebo energická rána jako my, mohou chodit do práce i přesto, že se ve svém životě potýkají s různorodými zdravotními nebo psychickými problémy. Někteří z nich jsou přímo klienty Společnosti DUHA z.ú. (založila Duhovou prádelnu). Všichni zaměstnanci Duhové prádelny potřebují určitou míru podpory, pochopení pro jejich problémy, pracovní tempo a někdy i slabší dny. Přes to všechno se prádelna nesmí zastavit. Na voňavé, vyžehlené a vymandlované prádlo čekají hotely, školy a školky, restaurace a soukromí zákazníci. Pračky a sušičky musí jet naplno. Současně s pochopením pro specifická omezení vyplývající z různorodých znevýhodnění získávají zaměstnanci prádelny pracovní návyky a mění díky své práci i pohled a postoj společnosti k možnostem zapojení znevýhodněných lidí do pracovního procesu. Díky práci pro Duhovou prádelnu dostává život zaměstnanců se znevýhodněním řád a smysl.

Na fotografii: Zuzana Mikulková

Společnost DUHA kdysi vykročila na dobrodružnou cestu, která vedla k založení sociálního podniku, který dnes dává práci 18 lidem se znevýhodněním. Dnes je Duhové prádelně téměř 14 let. Poskytuje vysoce profesionální služby pro celé spektrum firemních zákazníků i veřejnost. Má dvě provozovny na Černém Mostě, v každé dokážou zpracovat veškeré typy prádla s profesionální péčí. To, že zaměstnanci mají zdravotní znevýhodnění, neznamená, že jejich práce není profí. Naopak, práce musí být perfektní. „Oni si své práce velice váží, dávají jim smysl a chtějí se učit a zlepšovat,“ říká vedoucí provozoven Monika Herdová, která dělá maximum pro to, aby poskládala zkrácené úvazky zaměstnanců tak, aby prádlo odcházelo k zákazníkům včas a v dokonalém stavu.

Zuzka je s námi od začátku

Někteří zaměstnanci jsou s námi celou dobu, věrní, pracovití. Taková je třeba slečna Zuzana, bez které si to současná vedoucí Duhové prádelny Monika Herdová nedovede představit. Obě jsem na půl hodinky vytrhla z práce a vyzvíдалa, jak se teď všichni mají a jak zvládli kdysi tak náročné období covidu. Zuzka se do práce těšila, potvrzuje to i vedoucí prádelny. „Zuzka i další klienti už volali, jestli by nemohli přijít do práce. Prádelna musela jet v nouzovém režimu, zaměstnanci se střídali. Pro všechny, hlavně pro ty, kteří práci potřebují kvůli sociálnímu kontaktu, to bylo hodně náročné. Svoji práci mají rádi.“

Zuzka vypráví, že práci našla díky informaci o založení Duhové prádelny od svého psychologa, a tak si k brigádě, úklidu ve firmě, přidala ještě práci v prádelně. Byla a stále je ráda, že má stálou práci. Zuzka pracuje 5 hodin denně. Když si stoupne k mandlu, tak je během své kratší směny takřka k nezastavení. Zuzka říká: „Ze začátku mi to moc nešlo.“ Dneska ale bez problémů mandluje i žehlí, to je její parketa. „Prádlo umí uhladit a složit lépe než já,“ potvrzuje s úsměvem Monika Herdová. „Jediný, co neumím, je přeložit velký ubrusy, a s tím mi pomůže vedoucí. A taky se nehrnu do praní prádla,“ uzavírá Zuzka.

Duhová prádelna jako rodina

Duhová prádelna je pro mnohé zaměstnance jako rodina, vedoucí Duhové prádelny to potvrzuje, zná se s mnohými rodinnými příslušníky zaměstnanců. Sdílí s nimi radosti i starosti ze života Duhové prádelny a občas musí řešit i specifické potřeby zaměstnanců, konzultovat a hledat cesty, aby zaměstnanci i provoz prádelny byli dobře sladění. A tak jsem si po rozhovoru se Zuzkou dovolila oslovit její maminku, paní Ivu, která ještě doplnila Zuzčina slova. Potvrdila, že po dokončení školy měla Zuzka minimálně rok a půl problém sehnat práci, pár jich vyzkoušela, ale jak maminka říká: „Zuzka potřebuje na začátku delší čas na zapracování, větší podporu a ideálně i asistenta, který jí zpočátku trpělivě práci naučí. Pak je Zuzka pracovitá, pracuje opravdu usilovně, do práce chodí včas a nezastoná. Když se zaučí a má zajetou svoji rutinu, tak je pak spokojená a v práci spolehlivá. To se podařilo až v Duhové prádelně a jsme za to i se Zuzkou moc vděčné.“

Milé je i prozrazení toho, že Zuzka, stejně jako celá rodina, je milovnicí turistiky, a tak Zuzka prací u mandlu, která je její doménou a při níž převážně stojí, vyvažuje dávkou nachozených kilometrů. Krásně se to propojilo, Zuzka získala díky podpoře při zaučení práci, která vyhovuje jejímú naturelu, spolu s vedoucí sociální firmy vytipovaly práci tak, že Zuzce vyhovuje a za svoje výkony si pak zaslouží ocenění, to přece potřebuje každý z nás. A nakonec rutinu v zaměstnání, kterou ale Zuzana potřebuje, vyváží procházkami. Přejeme si, aby takovýchto příběhů s dobrým koncem bylo okolo nás co nejvíce.

Zuzka z Duhové prádelny se stala Zaměstnankyní roku

Duhová prádelna vznikla s jasným cílem, zaměstnat lidi se znevýhodněním, a ten se, i přes všechna úskalí na její čtrnáctileté cestě, podařilo naplnit. A její zaměstnanci získávají úspěchy. V soutěži Nadačního fondu pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením (NFOZP) uspěla v roce 2023 právě naše Zuzka Mikulková. Cílem soutěže je ukázat, že i zaměstnanci se znevýhodněním mohou být plnohodnotnými kolegy. Gratulujeme! Zuzka si ocenění rozhodně zaslouží.

„Když jsme před 14 lety Duhovou prádelnu zakládali, nikoho z nás by nenapadlo, že budeme mít zaměstnance, kteří zde budou pracovat po celou dobu. Tedy 14 let!!! Zuzka je jednou z nich. Předpoklad, že zaměstnanci sociálních podniků nevydrží dlouho v zaměstnaneckém poměru, se ne-

vyplnil. Právě Zuzka je velmi věrná a na svém místě spokojená. Vážím si jí za její výdrž, trpělivost a ochotu na sobě pracovat. Je s ní legrace, má smysl pro humor, ráda se směje a poslední dobou si i ráda povídá,“ říká Eva Brožová, jednatelka Duhové prádelny.

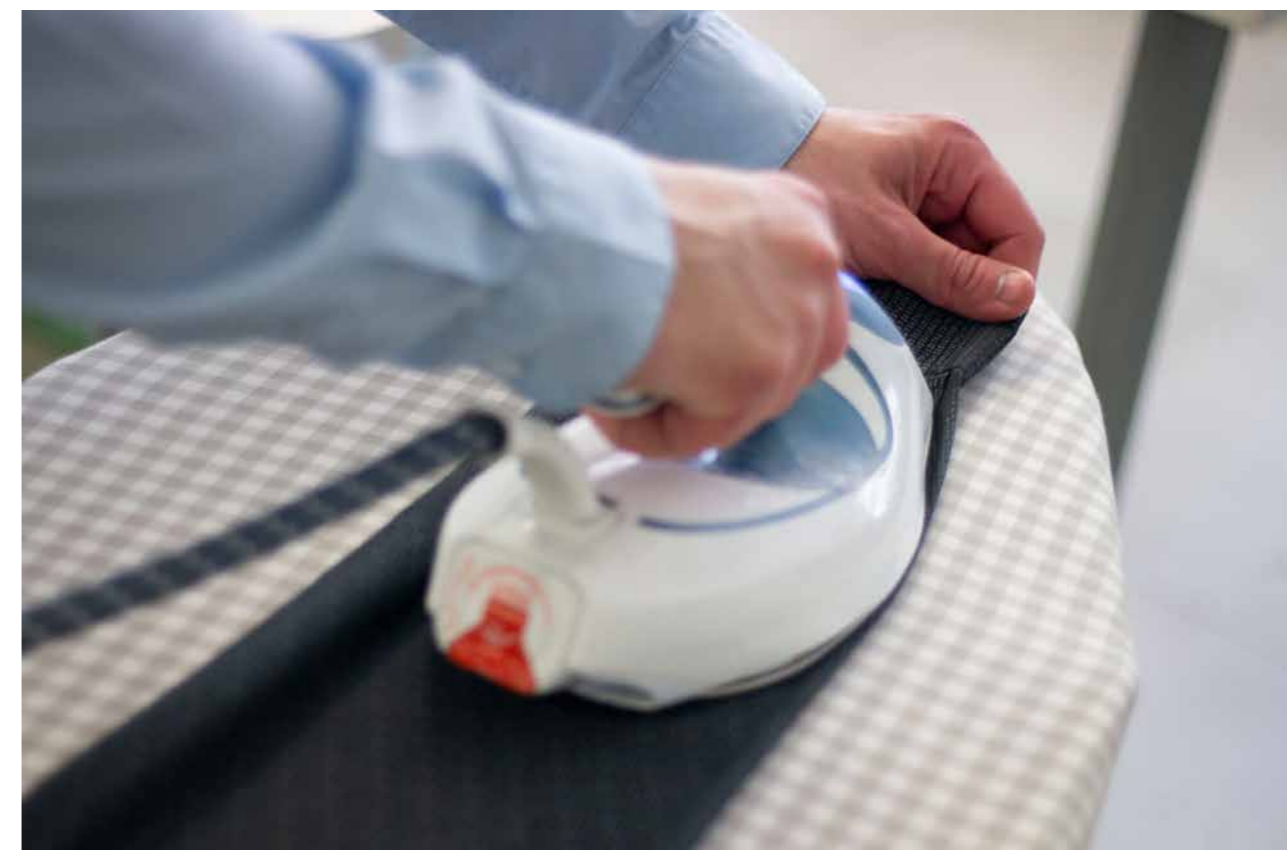
Zuzka byla ve slavnostní večer opravdu plná úsměvů a na otázky moderátora večera odpovídala s lehkostí. A tak teď díky tomu víme, že mandl „je taková velká žehlička“, jak říká Zuzka. Zuzka má smysl pro humor. Její doménou je v Duhové prádelně právě zmíněné mandlování.

Zuzku chválí i vedoucí prádelny, Monika Herdová: „Zuzka je pracovitá a pečlivá a naše věrná zaměstnankyně, můžu se na ni spolehnout. K ocenění jí moc gratuluji.“ Přejeme si, aby si co nejvíce lidí se znevýhodněním mohlo každý večer nařídít budíka a kráčet do práce, která dává životu smysl a řád.

Je ráno, den jako každý jiný, už zase mi zvoní budík. Zaklapnu ho a vyskakují s úlevou z postele...

Margita Losová manažerka rozvoje a PR, péče o dárce ve Společnosti DUHA z.ú. manažerka PR v Duhové prádelně

Příběh byl vydán i v publikaci Eldorado 2 – 30 let putování ke svobodnému životu. (Vydala Společnost DUHA z.ú. jako neprodejnou publikaci v roce 2022. Aktualizován pro tuto publikaci.)

Musím to zvládnout! Musím se postarat o děti!

Sedím v prádelně, kde hučí pračky, je zde příjemná vůně a stabilní šum všech zúčastněných strojů. Nejvíce se prosazuje mandl. Asi to bude tím, že hovořím s jeho největším kamarádem Standou, a mandl svým šumem potvrzuje vše, o čem si povídáme.

Stando, jak jste tady dlouho? Co je náplní Vaší práce?

Jsem tady pět let. Přistěhoval jsem se z Broumova, kde jsem pracoval jako číšník. To byl můj obor. Ovšem pak se mi stala nehoda, spadl jsem ze sedmi metrů. Dávali mě dohromady rok, znova jsem se narodil. Mám za sebou čtyři operace hlavy, prasklou plíci, operace kyčlí. Když mě dali dohromady, nemohl jsem se už ke svému oboru vrátit. Zkoušel jsem to, ale to nešlo. Měl jsem problém s krátkodobou pamětí. Učil jsem se všechno znovu, učil jsem se žít.

Zatímco Standa vypráví, vzpomínám na naše první setkání. Přišla jsem se podívat do prádelny v Ocelkové ulici, která je pracovištěm Standy. U mandlu stál mladík, kterému vlály krásné blond vlasy do pasu, měl vínovou nažehlenou košili, černé společenské kalhoty a lakované boty. Zůstala jsem stát v oněmění, že sem zaskočil na návštěvu nějaký pán z modelingové agentury. Asi si spletl dveře? Představili jsme se, byla jsem ohromena. Elegantní mladík, který byl rád, že získal novou práci.

Jaké to bylo, začít pracovat v prádelně?

Byl jsem nadšený, paní Šaršeová (pozn.: tehdejší vedoucí provozovny) mě provedla, ukázala všechny stroje, řekla, jak co funguje. Já jsem se seznámil s mandlem a byli jsme hned kamarádi. Když jsem vešel do prádelny, ovanula mě ta nádherná vůně a už jsem věděl, že tu zůstanu. Miluji čistotu, rád uklízím a záleží mi na tom, jak vypadám. Vždy čistě a upraveně. Je to pro mě důležité, tak jsem se tady do prádelny okamžitě zamiloval.

Co Váš osobní život, proč jste odešel z Broumova?

Já jsem se hlavně chtěl oženit, založit rodinu. To byl můj sen. V Broumově se mi to nedařilo, tak jsem si řekl, že půjdu do Prahy. Tady jsem našel svoji ženu a pak už šlo všechno rychle. Žena, rodina, práce.

Jaká je Vaše rodina?

Vychováváme se ženou, která je nevidomá, šest dětí. Ona má tři děti z předešlého manželství a spolu máme také tři. Bydlíme tady kousek, na Černém Mostě. Náročné to je, ženě někdy pomáhá asistentka. Děti chodí do školy, školky. Musíme to všechno zvládnout. Před rokem a půl mě ještě potkala další zdravotní komplikace. Dostal jsem rakovinu. To byla zkouška. Léčba chemoterapií je opravdu ošklivá. Potkal jsem tam lidi, kteří na tom byli opravdu špatně. Jsem rád, že to mám celé za sebou a mám dobré výsledky.

Jak se Vám teď žije, s tak velkou rodinou a zaměstnáním?

Jsem šťastný. Všechno jsme zvládli. Teď jenom ještě sehnat nějaký byt, kam bychom se všichni pohodlně vešli. Máme pronajatý byt, ale už je nám těsný. Budeme žádat o sociální byt. Třeba to půjde. Byl bych moc rád, kdybychom mohli zůstat na Černém Mostě. Nerad bych opouštěl naši voňavou prádelnu.

Stando, mám veliký respekt k Vašemu odhodlání žít takový život, který jste si přál, přes všechny překážky, které jste na své cestě potkal. Prozradte nám, co Vám pomáhá vše zvládat?

Pomáhá mi rodina, motivace je velká, musím to zvládnout, musím se postarat o děti. To je přece jasné. Jinak to nejde. Nepřemýšlím, že by to nešlo.

Na fotografii: Stanislav Urban

Loučím se se Standou, našim pracovníkem u mandlu. Je tady každý den, 8 hodin. Nemarodí, není vyčerpaný, je vždy připraven být nápomocen při jakémkoli problému. Sedám si do auta, jsem dojata z příběhu mladého muže, který je vždy dobře naladěný, elegantní, rád za svou práci. Nezbývá než obdivovat sílu života, zapomenout na malichernosti a dát prostor vděčnosti. Jsem ráda, že existuje Duhová prádelna, že zde mohou pracovat lidé, kteří zde našli své místo.

Eva Brožová, jednatelka, 2024

Zvládám to!

Píše se rok 2026, scházím se se Standou, abych doplnila nějaké útržky z jeho života. Bude to letos 7 let, co v Duhové prádelně pracuje, a jsem za to ráda. Sedíme na dětském hřišti, kde si povídáme. „V tomhle parku jsem se seznámil se svojí ženou,“ vzpomíná Standa. „Bylo to moc fajn, přivedla ji kamarádka a já hned věděl, že už nebudu sám. Budu mít rodinu.“ Tím začal jeho rodinný život v Praze, život tady, život v prádelně a začíná tím i náš navazující rozhovor.

Stando, co nového ve Vašem životě?

V mém životě je všechno při starém, musím pracovat a starat se o rodinu. Je na mně závislá a já ji potřebuji uživit. V době našeho prvního rozhovoru jsme žili s rodinou (manželka a šest dětí) v nevyhovujícím bytě. Nutně jsme se potřebovali přestěhovat. Žádali jsme na magistrát o sociální byt, bohužel to bylo marné. Nic se nedařilo. Pokoušeli jsme se tedy o pronájem, ale bohužel pronajímatelé, když zjistili, že máme šest dětí, manželka nevidomá, každý se lekl. Až potom se stala taková věc, že si pronajímatel přečetl tento rozhovor, jak se spolu bavíme, a uvěřil v nás. Pronajal nám byt, kousek od původního, tak jsme mohli zůstat v této lokalitě. To je pro nás prima. Děti nemusely měnit školy a školky, já to mám kousek do práce.

Jak to všechno zvládáte, po pár letech, děti jsou starší...

Zvládat to musíme. Jiná možnost neexistuje. Ovšem pravda je, že já mám velkou rodinu, moje maminka byla ze šesti sourozenců a já mám padesát bratranců a sestřenic. Když něco potřebujeme, vzájemně si vypomůžeme. Manželka je také moc šikovná, ona všechno zvládá v takovém klidu. Chodí jí pomáhat kamarádky a 1x týdně má nárok na asistentku. Ovšem dopoledne je sama doma s mladšími dětmi. Někdy je to komplikované, když něco spadne nebo je nějaký pohyb v bytě, musí pomáhat starší. Pravda je, že děti musí být hodně samostatné, uklízí, obstarají jídlo, ale manželka vaří. Zvládá to. Já když jdu odpoledne z práce, tak nakoupím, uklidím a jdu do druhé práce. Musím, jinak bych nás neuživil. Příspěvky mít nemůžeme, protože bychom na

ně nedosáhly, ale hlavně já pracovat chci. Nejsem ten typ, co by zneužíval stát. Je moc důležité, abych jako táta chodil do práce. Chci fungovat jako příklad pro své děti. Táta se musí postarat o svou rodinu. To je zásadní.

Když tak moc pracujete, tak si Vás děti ale moc neužijí...

Já vím, přes týden je to složitější, ale myslím, že to je takhle správně. Užijeme se v pátek odpoledne, v sobotu a neděli. Chodíme ven, do centra, jezdíme do přírody. Uvědomuji si, že v tom týdnu je to hektické, ale manželka to zvládá, a to je zásadní. Proto jsem rád, že pracuji kousek od našeho bytu. Chci, aby nebyla ve stresu. Kdyby se cokoli stalo, seberu se a jsem za chvíli doma. To je důležité pro její klid a potom následně i pro mě. Uvědomuji si, že se s dětmi vidím přes týden málo, ale drží nás vědomí, že jsme všichni spolu. Držíme při sobě a děti můžou zažívat ten pocit pospolitosti. Některé děti nežijí s oběma rodiči, pendlují mezi mámou a tátou, tam jsou zase jiné časové ztráty. Neznám lepší pocit, než když přijdu pozdě v noci domů z druhé práce a všechny děti spí ve svých postýlkách. Naplňuje mě to štěstím, že to zvládám a postarám se o ně.

A co práce v prádelně? Po sedmi letech, neláká Vás to jinam?

Práce mě pořád baví. Jak jsem už říkal, rád uklízím, mám rád čisto a dělá mi radost pracovat u mandlu anebo skládat už voňavé prádlo. Máme dobrou partu, teď máme novou vedoucí, která rozumí lidem s nějakými těžkostmi, zná to z rodiny. Všichni jsou fajn. Chvilí jsem uvažoval, že bych vzal jinou práci, ale hlavně kvůli penězům. Ty jsou potřeba pro děti čím dál víc. Jedna dcera je už na střední škole, příští rok půjde druhá. Ale nakonec jsem to vyřešil, že mám ještě jednu práci. Jsem v prádelně rád.

Můžu se ještě zeptat na Vaše zdraví, chodíte na kontroly?

Jsem v pořádku. Nedávno jsem byl na pravidelné kontrole a říkali, že můžu chodit už jednou za rok. Vypadá to moc dobře.

Tak to jsem ráda, takže stres a hodně práce neškodí? Máte nějaký recept na zdraví?

Za mě určitě neškodí. Naopak. Jsem šťastný. U mě neexistuje, že bych byl nemocný. Vůbec to nepřipouštím. Drží mě pocit radosti, že to zvládáme. Sice musíme, ale i chceme. Miluji svou rodinu a budu takhle fungovat, dokud to bude potřeba. Těším se z toho, jak děti rostou, poznávají svět a já můžu být u toho. To je jediný recept, co znám.

Děkuji, Stando, za doplnění, zbývá už jen popřát Vám pevné zdraví a neutuchající optimismus. Jsem ráda, že jste jeden z našich věrných pracovníků, kteří zůstávají, protože jsou v prádelně rádi.

Eva Brožová, jednatelka, 2026

Mají lidi, co žijí venku, jiný život?

Rozhodla jsem se sepsat příběh Jitky, která je mou vrstevnicí, známe se 13 let. Jsem ráda, že jsem měla možnost ji potkat v Domově pro osoby se zdravotním postižením Mariánská, seznámit se s ní, s jejím životem a být u toho, když mohla zdi ústavu opustit a začít žít svobodný život. Jitce bude 63 let a v současné době žije v Praze v Chráněném bydlení Společnosti DUHA, zároveň pracuje v sociálním podniku Duhová prádelna.

Jsem přesvědčena, že je stále potřeba sdílet tyto životní příběhy. Moje letitá i současná zkušenost ze sociálních služeb mě stále udržuje ve střehu. Jsem tím sama zaskočena, protože před 30 lety, kdy jsme jako nadšenci začínali jezdit do služeb ve všech krajích, jsme si nedovedli představit, že v roce 2024 budou stále existovat velké instituce, že v nich stále budou lidé, kteří by tam být nemuseli, a stále budeme vysvětlovat základní principy lidské svobody. Narážíme na jistou nemožnost opustit převážně budovy, do kterých se investovalo spoustu financí a nyní by se měly zrušit a přetransformovat v komunitní služby. Existuje celá řada zapálených lidí i týmů, kteří se snaží o komunikaci se zřizovateli, nabízejí řešení, stojí o spolupráci a na radě míst se to i daří. Ovšem někdy při mých návštěvách v určitých institucích zažívám ten výraz údivu. Proč? Proč právě náš Domov? Ti lidé nás potřebují!

Pojďme se tedy zaposlouchat do životní cesty jedné ženy, se kterou jsem vedla rozhovor. Její příběh jsem znala, přesto mě překvapilo, jakým způsobem mě opět její osud zasáhl. Jak je těžké se vůbec vžít do života člověka, který žil tolik rozdílně, než jsem žila já. Rozhovor s Jitkou byl pro mě retrospektivou do mého dětství, vyrůstaly jsme ve stejné době, dokonce blízko u sebe. Hlavou mně běžely moje dny a noci, moje rodina, škola, kamarádi, výlety, můj pokojíček, láska, která mě obklopovala, radost a zábava.

Jitko, mohla bys mně vyprávět něco z tvého dětství? Kde jsi žila, s kým a jaké to bylo?

Když mně byly dva roky, vzala mě sociálka z rodiny. Nejdříve mě dali do děčáku do Vodňan, ve třech letech jsem šla zase do jiného děčáku a ve čtyřech letech jsem šla do ústavu. V deseti letech jsem šla na Mariánskou, kde jsem žila do svých 50 let. Svoje rodiče jsem neznala, nestarali se o mě. Až teprve v 50 letech jsem zjistila, že mám bráchu. Našla mě jeho žena, když mě viděla někde v novinách, když jsem měla odejít z Mariánské.

Na fotografii: Jitka Rosová

Jaké bylo dětství v ústavech?

Já jsem tam neměla hezký život. Bylo nás sedm na pokoji, později pět. Do školy jsem nechodila, protože mně řekli, že jsem debil na hlavu. (Pozn. autorky: V té době bylo běžné, že děti, které byly umístěny v ústavech sociální péče, byly automaticky zbavovány povinné školní docházky.) Tolik jsem se chtěla naučit číst a psát, ale nemohla jsem. Tak jsem si sehnala starý slabikář a učila jsem se sama číst i psát po večerech. Teď si čtu detektivky, knížky. Jinak tam byl život hrozný. Neměla jsem pěkné dětství. Nejhorší to bylo, když tam byly ještě jeptišky. Jeptiška mě třískala hlava nehlava, byla jsem otrok. Musela jsem sloužit. Zavlekla mě do koupelny a třískala mě hadicí. Jednou, to jsme měli na Mikuláše besídku a jezdily návštěvy, jsem měla monokl na oku. Dostávala jsem pěstí, jedna paní si toho všimla a upozornila jeptišku. Ta jí odpověděla, že jsem spadla na schodech.

Když jsi nechodila do školy, co jsi celé dny v ústavu dělala?

Chodila jsem do práce, pracovala jsem na zahradě, kopala skleníky. Už od 11 let. Když jsem byla větší, pomáhala jsem chlapům stavět přístavky. Nevadilo mně to, že jsem byla ještě malá. Práci jsem uměla. Nikdo jiný to neuměl. Tak šel každý den. Žila jsem tak každý den, postupně. Ani nevím, že to byl celý život. Nic jiného jsem neznala. Myslela jsem, že se tak žije. Také jsem měla kluka, byl mladší, ale s ním to nedopadlo. Nezachoval se ke mně hezky. Žádný vztah s chlapem nechci, zklamala jsem se.

Co se tedy přihodilo, když ti bylo 50 let?

Když mi bylo padesát, tak se to na Mariánské začalo měnit. (Pozn. autorky: Jitka mluví o roku 2011. V Karlovarském kraji probíhal projekt transformace některých vybraných Domovů pro osoby se zdravotním postižením a někteří klienti s pomocí asistentek začali přecházet do chráněného bydlení nebo podpory samostatného bydlení v kraji. V té době jsem jezdila do Mariánské jako konzultantka a poznala jsem Jitku. Ona měla okamžitě jasno. Chtěla do Prahy.) V areálu vzniklo chráněné bydlení, kde jsem rok bydlela. Tam to bylo už fajn. Asistentky byly moc hodné a pomáhaly mi. Nejlepší byla Světlanka, s tou se stýkám dodnes. Ta mně moc pomohla, když jsem se chtěla stěhovat do Prahy. Vždycky jsem chtěla zvířata a starat se o ně. Nejdříve nás bylo víc na pokoji, ale potom jsem měla svůj pokoj.

Bylo ti 50 let, měla jsi svůj pokoj, hodné asistentky, zvířata. Proč jsi chtěla do Prahy?

To už bylo lepší. Nedalo se to srovnat s předešlým životem. Ale chtěla jsem pryč. Pryč z Mariánské, chtěla jsem žít sama. Bez ústavu. Měla jsem všechno zajištěné, jídlo, práci, bydlení. Ale nebyla to volnost. Stála jsem o to si všechno dělat sama. Praha mě zajímala.

Jaké to bylo, když jsi přišla do DUHY?

Šok. Všechno bylo jiné. Když jsem přišla do bytu, tenkrát s Ivonou (pozn.: koordinátorkou chráněného bydlení, která Jitku učila žít v bytě v Praze), najednou tady nebyly holky, byla jsem sama. Musela jsem se všechno učit, hlavně počítat peníze, to jsem vůbec neuměla, nakupovat, cestovat, vařit, prát, uklízet. Bylo toho hodně. Ale pomáhaly mi asistentky. Dodnes mně pomáhají, ale už toho hodně zvládám sama. Hlavně jsem měla velký sen, mít svá zvířata. Postupně jsem měla kočku, křečky, morčata, andulky. Miluju zvířata. Mým snem bylo s nimi pracovat. Pomáhali mi tu práci najít, ale to se nepodařilo.

Jak to tedy bylo s tvým zaměstnáním?

Moc jsem chtěla chodit do práce. Začínala jsem v pekárně, kavárně. Nakonec jsem skončila v Duhové prádelně.

Pamatuji si, že to byla docela složitá cesta. Moc se ti do prádelny nechtělo, během té dlouhé doby – pracuješ zde od roku 2013 – jsi už chtěla skončit, ale nakonec jsi pořád tady.

Nejdříve nechtělo, bála jsem se. Nevěděla jsem, jak to bude vypadat. Pak to bylo dobré, ale postupně jsem už byla taky unavená. Je to těžká práce. Teď pracuji na miň hodin a už to je dobré. Dělán u lisu a žehlím košile. Jediná žehlím košile. Nikdo ostatní. Mám tu práci ráda. Paní Monika je moc hodná. Moc si jí vážím. (Pozn. autorky: Monika Herdová je vedoucí prádelny, byla a je pro Jitku velkou oporou a podporovatelkou. Vedoucí si její práce váží, Jitka je pracovitá, umí za práci vzít, a hlavně umí dobře žehlit košile. Což je umění. Jitka byla také vítězkou soutěže Zaměstnanec roku NFZP.)

Jak se ti žije v DUZE? Jak se teď máš?

Tady je pro mě dobrý život, Evi. Jsem tady šťastná a spokojená, nic mi nechybí. Mám svoje zvířata, o která se sama starám. Mám svoje koníčky – vyšívání, háčkování. Když potřebuju pomoc,

mám asistentky. Asistenty chlapy nemusím, ale jeden byl dobrý. Chlapy jsem poznala. Nechci o tom mluvit.

Co bys vzkázala těm, co ještě žijí v ústavech?

Nevím, třeba se tam už mají dobře, ale já se dobře neměla. Neměla jsem hezký život do padesáti let. Ale teď to stojí za to!

Proč si někdo myslí, že se v ústavu dobře žije?

Oni si třeba myslí, že ty lidi, co žijí venku, mají jiný život. Nevím.

Co dodat na závěr? Rozhovor s Jitkou ve mně vyvolal dva pocity. Jedním je vděčnost, a to v různých rovinách. Vděčnost za to, že Jitka mohla ještě zažít kus dobrého života, že jej žije se vším všudy, že se cítí svobodná. Vděčnost všem, kteří u toho byli, pomáhali, rozhodovali, ale hlavně Jitce důvěřovali! Věřili jí, že když chce do Prahy, aniž by tam někoho měla a někoho znala, že to zvládne, že má právo se takto rozhodnout. Ovšem díky Jitčinu příběhu jsem měla možnost zažít i vlastní vděčnost za svůj život, že jsem měla to štěstí, které někteří v této republice neměli. Mohla jsem žít v rodině a zažívat tolik zdánlivě banálních situací. Zároveň jsem cítila hluboký soucit, který ani nechci popisovat. Popsat se nedá. Moc bych si přála, aby v generaci mých dětí a mé vnučky bylo takových příběhů co nejméně, aby už vůbec neexistovaly.

Z hlediska přechodu klientů z institucionálních služeb do služeb komunitních je důležité se věnovat mnoha oblastem. Možná není úplně od věci si uvědomit, které oblasti to mohou být:

- **Orientace v novém prostředí, včetně cestování** – to je vždy velká změna, orientace v hlavním městě byla velmi náročná. Pomáhaly každodenní tréninky, nejprve s asistencí, postupně, po určitých částech, samostatně. Bylo důležité vypracovat rizikový plán, kde byly zmapovány všechny oblasti, na které se musela asistence zaměřit a věnovat jim pozornost.
- **Zajištění lékařské péče** – přechod k praktickému lékaři i k odborným lékařům je vždy komplikovaný. Je důležité mít vyjednáno před nastěhováním. S touto oblastí by měla pomoci sociální pracovníce.
- **Chod domácnosti** – tato oblast bývá u klientů velmi oblíbená. Jsou to dovednosti, na které se většina klientů velmi těší. Vznikají tak plány klienta i asistenta, které nejprve mapují, co všechno klient zvládá sám a co se chce naučit a jakou bude potřebovat podporu. Tady se většinou ukáže velmi krásná motivace, kdy klienti mají úplně jasno, co bude jejich cílem.
- **Hospodaření s penězi, nakupování** – mapování dovedností v této oblasti je velmi náročné. Zpočátku většinou není u klientů úplně rozvinuté hospodaření se svými prostředky. Záleží na zmapování dovednosti počítat, rozlišovat peníze. Vůbec zjistit finanční gramotnost. Naplánovat postupné kroky, a hlavně plán klienta, jak by chtěl se svými penězi hospodařit. Důležité je tento plán často přehodnocovat, počítat s tím, že dovednosti se budou měnit, a přizpůsobit tak život v domácnosti novým zvyklostem. Někdy je to bolavé místo ve službě, protože se může stát,

že se zastavíme na nějakém řešení situace, a už neaktualizujeme a nezkoumáme, zda klient pokročil dál.

- **Jednání s úřady, zastánce práv** – zde by měla být vždy nápomocna sociální pracovnice, která by měla být pro nového klienta velkou oporou a dokázat pracovat s jeho životním příběhem. Mapovat jeho potřeby z hlediska dodržování jeho práv, být jeho zastáncem v oblasti jednání s úřady a ostatními institucemi. Měla by mít s klientem pravidelné schůzky a zjišťovat jeho potřeby. Mělo by se jednat o odbornou případovou práci. Takto odborná sociální práce je ještě i v této době v řadě služeb výjimkou.

- **Podpora komunikace** – umění vést rozhovor. Dovednost si říci, co potřebuji, kdo a s čím mi může pomoci. Zajišťuje sociální pracovnice v rámci případové práce.

- **Zaměstnání nebo náplň dne v různých centrech, dílnách atd.** – pomoc při zajištění hledání zaměstnání většinou zajišťují agentury nebo služby podporovaného zaměstnávání, se kterými je potřeba navázat spolupráci. Pokud tyto služby v místě bydliště nejsou, pomáhá sociální pracovnice.

- **Volný čas** – koníčky, zábava, kultura, kreativita ve dnech volna, procházky, turistika. V čem můžeme klienta podpořit, co je ještě v náplni služeb a kdy budeme pomáhat hledat v komunitě.

- **Důležité vztahy** – oblast, na kterou se někdy zapomíná, bývá součástí mapování potřeb, ale později se nám někdy vytratí z našeho hledáčku. Pokud není klient natolik samostatný, že je schopen si tuto oblast zajistit sám. Někdy se omezujeme na rodinu a přátele v rámci služby nebo práce, ale zapomínáme, že svět je plný i jiných lidí a můžeme podpořit i vztahy v širší komunitě. Samostatnou oblastí by zároveň měla být oblast partnerská, pokud klienti partnera nebo partnerku mají.

- **Zachování důležitých rituálů** – velmi dbáme na určité rituály, které si klient přináší ze svého původního života. Je to důležité, i pokud se nám jeví zbytečné nebo přežitě. Až v novém prostředí mohou vzniknout nové. Podpora původních rituálů je jistota pro klienta, že to je jeho život.

Být podporovatelem a průvodcem pro klienta, který začíná žít nový život, je práce náročná, odpovědná, ale zároveň radostná. Je nesmírně povzbuzující a motivující jít po boku člověka, který se může osamostatnit a my máme šanci být u toho. Dovolují si zde citovat pracovníci z jednoho transformovaného zařízení, která měla možnost přejít s několika ženami do chráněného bydlení. Ta totiž celý proces výstižně pojmenovala: je to „Cesta za světlem“.

PaedDr. Eva Brožová

2. května 2024

25 let ředitelka Společnost DUHA z.ú., jednatelka Duhové prádelny s.r.o., konzultantka v projektech transformace v Libereckém, Karlovarském, Moravskoslezském a Pardubickém kraji, autorka Metodiky přechodu, lektorka kurzů zaměřených na přechod klientů do komunitních služeb

Sepsaný příběh vyšel v časopise NOVÝ PROSTOR 12. 6. 2024 pod názvem: „Mají lidé, kteří žijí mimo velká zařízení, jiný život?“ (Vydalo MPSV v rámci projektu „Podpora deinstitucionalizace a transformace sociálních služeb v ČR“.)

Člověk není silný do té doby, než zjistí, že silný je...

Je květnové dopoledne, sedáme s Monikou (vedoucí prádelny) do auta a jedeme za Prahu, téměř ke Kolínu, navštívit naše pracovníky z prádelny. Bude to krásná návštěva, protože se jedeme podívat na duhové miminko, které se narodilo Radce a Michalovi, našim zaměstnancům Duhové prádelny. Vezeme jim krásný dárek a moc se na ně těšíme. Naši radost trochu ovlivňuje nesmělý pocit nejistoty; jak se jim daří s tříměsíčním miminkem? Mají vše, co potřebují, je někdo, kdo jim pomáhá, jak svou roli zvládají, jak se dokázali zorientovat v novém životě a zda se jim žije dobře, tak daleko od Prahy?

Přijždíme do vesničky, parkujeme auto a vcházíme do domečku, kde kuchyni a současně obývacímu vévodí košík, ze kterého se na nás směje chlapeček jménem Jonáš. V kuchyni voní čerstvě uvařená dýňová polévka, máta, upečený koláč. Byteček jako z alabastru, je tu příjemná atmosféra, sedáme si a povídáme.

„Krásné jméno, Jonáš,“ říkám a Michal, pyšný otec, vysvětluje, jak ke svému jménu synek přišel. Jonáš – holub – svobodný jako pták. „Aby se syn jmenoval Jonáš, bylo celoživotní přání mé partnerky a já jsem souhlasil, také mě toto jméno oslovilo. Jonáš znamená v překladu z hebrejštiny holub, svobodný jako pták. Máme k němu krásný příběh. Po návštěvě matriky, kde jsme byli oficiálně zapsat připravená jména pro miminko, jsme v Kolíně uviděli hejno holubů, které se zvedlo nad náměstím, bylo to v podvečer, slunce zapadalo, krásný obraz na obloze. Hejno odletělo a jeden holub se potom od ostatních oddělil a zakroužil nám nad hlavami. Chvilí poté se nám z té výšky do dlaně sneslo peříčko. Přijali jsme to jako potvrzení. Zapadá to do naší společné mozaiky života.“

Dále rozhovor plyne v povídání o dobrodružné cestě malého Jonáše na svět, kterou absolvoval. Nezbyvá než konstatovat, že jsou oba nesmírně stateční, neboť zvládli jet rodit nejdříve do

Na fotografii: Radka, Michal, Jonáš a vedoucí Duhové prádelny Monika

Kolína, ale pak ještě přejet vlakem do Litoměřic, kde se nachází Radčina vysněná porodnice a také vysněný pan doktor, který měl podle Radčina přání pomoci Jonášovi na svět přirozeným způsobem. Vše se povedlo. Věděla, že to dobře dopadne. A dopadlo. Měla naprosto jasný pocit někde uvnitř, kterému věřila.

Náš následující rozhovor nám trochu přiblíží, jak se jí ten pocit zrodil v těle, jaká k němu byla trnitá cesta od prožívání okolního světa ke své vnitřní jistotě. „Člověk neví, jak moc je silný, dokud se neocitne v situaci, ve které být silný je jediné, co mu zbývá...“ doplňují Radka a Michal.

Radko, mohly bychom spolu trochu pohovořit o Vašem životě, o cestě, která vedla až k nám do prádelny, k tomu, že jste si našla Michala a porodila jste zdravého syna Jonáše?

Můžu klidně vyprávět svůj příběh, jestli někomu pomůže v jeho odvěze žít komplikovaný život, tak budu jediné ráda. (Pozn. autorky: Radka se zasměje.)

Když říkám „zasměje“, myslím to upřímně a smích cítím, přestože Radka se narodila s tzv. „Moebiovým syndromem“. Ptám se Radky, jak popsat její jedinečnost, a ona si přeje tento syndrom pojmenovat. Bude ráda, pokud si někdo někde s tímto syndromem nebo jakýmkoli vzácným onemocněním tyto řádky přečte. Její zvláštnost je vidět na první pohled, k němuž se okolí odhodlává nesměle a k druhému pohledu se už jen tak někdo nedostane. Stručně řečeno, jedná se o vzácné neurologické onemocnění, které postihuje především obličejové a okohybné svaly. Člověk se neusmívá, nemračí, může mít poruchu řeči, ortopedické poruchy. Přes všechna tato omezení mohou žít lidé plnohodnotný život, o čemž nás Radka přesvědčila, i když její cesta až sem, do tohoto domečku, do této kuchyně, jednoduchá nebyla.

Od malička jsem byla vedená jako invalidní. Když jsem měla jít do školy, rozhodovali se, zda mám jít do zvláštní, nebo normální školy. Šla jsem na testy, tam jsem odpovídala jasně a logicky, dodnes si některé otázky pamatuji. Šla jsem do základní školy, a chodila tak s ostatními do běžné třídy. S dětmi to bylo dobré. Samozřejmě existovaly děti, které se mi smály, ale potom, když si zvykly, poznaly mě, tak to bylo vždycky dobré. Kamarádů jsem měla dost. Můj problém vznikl až s dospělými, a to sice v zaměstnání.

Po maturitě (absolvovala jsem střední školu pro farmaceutické laborantky) jsem chtěla pracovat a být soběstačná, nechtěla jsem žádat o invalidní důchod. Říkala jsem si: Důchod? Vždyť je mi 19 let, chci pracovat jako každý v mém věku. Rodiče z toho všeho okolo mě už byli unavení, v dětství se mnou absolvovali hodně rehabilitace, operace obou horních končetin, oči, neměli už sílu něco řešit. Nastoupila jsem jako laborantka, ale nepustili mě do prodeje. „Co by tomu řekli lidi?“ byla jejich odpověď, proč nemůžu pracovat v kontaktu s lidmi. Časem ze mě udělali uklízečku, hlavně abych nebyla vidět. Vydržela jsem tam tři měsíce, pak jsem šla do jiné lékárny, tam to bylo stejné. Zhoršila se mi psychika, dostala jsem ekzém, to už byl důvod odejít.

Co s Vámi tato informace udělala? Jak jste se cítila?

Tenkrát jsem si všechno nechala líbit, nebránila jsem se, nepostavila jsem se tomu názoru, že nesmím mezi lidi. Dneska už bych to uměla. Tehdy jsem byla mladá a nesmělá. Nejistá sama sebou. Žila jsem s každodenní odlišností mezi lidmi.

Jaká další zaměstnání jste vyzkoušela?

Potom jsem šla pracovat do kanceláře. Jako pomocnice, asistentka, pomáhala jsem ředitelce. To bylo docela fajn, ale nebavilo mě to. Byla jsem vděčná za práci, ale já mám ráda pohyb, když se něco děje, když práce šlape. Tak jsem si našla práci v chráněné dílně, kde jsem byla dlouhých pět let. Byla to práce trochu jiná než v naší prádelně. Jiný přístup k invalidním lidem. Byla jsem za tu práci ráda, bavilo mě to tam, ale už jsem si všimla toho přístupu, který mi nevyhovoval. To, že jsem sama podala výpověď, dnes beru jako velký krok k cestě za mým osobním růstem. Nemám nic proti lidem, kteří tam pracují ve vedení. Lidsky jsou úžasní, ale z pracovního pohledu je co zlepšovat. Na čas strávený v této dílně vzpomínám ráda, s některými kolegy se vidám dodnes.

Pět let je dlouhá doba, co bylo potom?

Hledání nové práce samozřejmě nebylo vůbec jednoduché. Ovšem věděla jsem, proč se mi to všechno děje, a měla jsem v sobě jistotu, že ji najdu. Největší problém jsem vždycky měla vysvětlit lidem, co mi je. Naučit se to říkat srozumitelně, aby mi rozuměli. Každý vždycky kouká. Nemůžu se těm lidem divit. Ale zvyknout si na to, abych to nebrala osobně, bylo těžké. Byl problém někam přijít, problém telefonovat. Odtud asi plyne moje vlastnost, se kterou se potýkám, že jsem vztahovačná. To, že se na mě někdo podívá trochu déle, už si vykládám jako negativní pro mě. Mám to tak od dětství. Postupně jsem si ale začala říkat, že každý má nějak naloženo. Ty hezké holky mají zase jiné starosti. Každý máme naloženo, co uneseme. Ale vždycky jsem chtěla žít jako ostatní, chtěla jsem taky někoho mít, někoho, kdo by mi byl blízký. Všichni chtějí někoho mít.

Cítíte se osamělá?

Ano. Cítěla, ale postupně jsem si budovala sebejistotu. Našla jsem si manžela, na inzerát. Neměli jsme se špatně. Chovali jsme se k sobě hezky, je to moc hodný člověk. Ale mně tam něco chybělo. Dneska už vím, že vztahy založené na seznámení na inzerát mně nefungují. Lidi k sobě něco přitahuje, a jestli se mají potkat, tak se potkají. „Neviditelnou nití jsou provázáni ti, kterým je souzeno se setkat.“ Inzerát je umělá záležitost, lidé se k sobě poutají na sílu. Nepřivede je to k sobě.

Jak jste dokázala odejít z manželství?

Trápila jsem se, ale zvládla jsem to. S bývalým manželem jsme se rozešli v dobrém. Jsem za to moc ráda. Potom jsem se už cítila svobodná. Mám ráda divadlo, chodila jsem často na Jardu Duška, známe se. Je to můj guru – to se teď tak říká. Pomohl mi sehnat práci v divadle, nejprve nějakou organizační. Byla jsem ráda, ale problém byl v telefonování, bála jsem se, ale šla jsem do toho. Jarda mi navrhl, ať to organizuji přes emaily. Ta práce byla na tři měsíce. Ohromně mě to posílilo. Musela jsem překonávat sama sebe. Moc mě to s lidmi v divadle bavilo, hlavně mě brali úplně normálně. Spolupráce s nimi pokračovala dále. Potom jsem začala odpovídat na inzeráty, až jsem našla inzerát na práci do prádelny. Volala jsem Monice (vedoucí prádelny), musela jsem se přemoci telefonovat, ale byla moc milá. Řekla, ať si to přijdu vyzkoušet. A tím to začalo.

Začalo co?

První den v prádelně jsem si všimla Michala, hned jsem to věděla. Moje intuice už byla silná. Pani vedoucí za mnou volala: „Pozor, ať nezakopnete o tašky!“ Michal se na mě podíval a řekl: „Na to si zvyknete.“ V té době jsem už pracovala večer v divadle, tentokrát jako šatnářka a uvaděčka. Michal chtěl jít do divadla. A tak jsme spolu vyrazili. Podruhé mi nabídl pomoc v šatně. Později tam začal taky pracovat. Náš vztah se rozvíjel rychle, v očích některých lidí možná až nezodpovědně. Ale my žijeme, jak nejlépe umíme žít, a jsme připraveni sjednotit naše rozhodnutí až k respektu a mezi sebou stále stavět mosty porozumění.

Michale, co Vy na to?

Radka mě zaujala svou inteligencí. Máme podobné osudy. Naši rodiče nás nechali chodit do běžných škol, nesmírně nás to posílilo. Radka taky ušla kus cesty. Od té doby, co dává přednost sobě samé, ví, že je důležitější, co si o sobě myslí ona sama, než to, jak ji hodnotí druzí. Teď už dává přednost svému srdci a používá intuici.

Radko, chtěla byste k tomu něco říct?

Je pravda, že cesta pohledu dovnitř sebe má pro můj život vysoký význam.

Jakou roli hrála ve Vaší změně práce v prádelně?

V prádelně jsem se cítila hned jako ryba ve vodě. Tam to šlapalo. Monika je moje krevní skupina. Moc jsme se sblížily. Lidé v prádelně jsou moc fajn. Nikdy jsem nezažila takové přijetí v zaměstnání. Je tam milá atmosféra, nikdo na nikoho nedonášá, je legrace. Ostatní mají také své osudy,

ale tady mezi sebou dramata neřeší. Sblížili jsme se i s Michalem, a než se sešel rok s rokem, máme Jonáška. Jsme šťastní, že k nám přišlo dítě tak chtěné a počaté z lásky.

Michale?

Že jsme se potkali, je také výsledkem toho, kam zaměřujeme svoji pozornost. Oba jsme se odlepili z velmi odlišných prostředí a vzdálených míst a potkali se v Duhové prádelně. Je důležité přejít z tolerance do respektu. Pokud jsme jenom tolerantní, začínáme trpět, nejsme v pohodě. Od malička jsem věděl, že dostanu, co potřebuji. Tedy pokud trvám na svém standardu. Stane se to. Není důležité, že pochybují lidé kolem nás, ale poznat, co opravdu potřebujeme my sami. Práce v prádelně je těžká hlavně pro Moniku. Každý člověk, co tam pracuje, potřebuje podporu v něčem jiném. Monika se jí snaží všem dávat. Do toho je ale potřeba řešit rozbitou pračku, mandl vypadne, urgentně přeorganizovat odvoz prádla. Ona by si zasloužila nějaké dobré vzdělávání nebo podporu.

Děkuji, Michale, určitě máte pravdu. Práce v sociální firmě není jednoduchá. Zasloužila by si podporu nejen v adekvátním vzdělávání, ale i podporu supervizní, popřípadě koučink. Ovšem na vzdělávání musíme vydělat, nemůžeme žádat dotace jako neziskové organizace. Ale moc děkuji za upozornění, budeme se snažit sehnat peníze na vzdělání, které by Moniku povzbudilo.

Radko a Michale, je něco, co byste chtěli vzkázat ostatním, kteří se potýkají s podobnými problémy v životě?

Radka: Vždycky existuje něco, co člověka táhne dál. Co mu řekne, aby nezůstával stát na jednom místě. Poslouchat svůj vnitřní pocit. Vědět někde uvnitř, že tahle cesta je ta pravá. Když se člověk naučí vnímat sám sebe, pozná to. Věděla jsem v těhotenství, že všechno dobře dopadne, nabízeli nám, abychom nechali udělat genetické testy. Nechtěli jsme. Věděli jsme, že dítě chceme a přijmeme ho takového, jaké bude. Věděla jsem, že to dobře dopadne. A dopadlo. Jonáš je úžasný, veselý, citlivý miminko. Pozorujeme, že v oblastech, ve kterých my máme omezení, on má hojnost. Například já mám vrozené vady na rukách, a on je v motorice dokonce napřed. Michal má slabý zrak. Jonášek nás už od prvních chvil bedlivě pozoruje. Říká se, že novorozenci nemají ještě úplně vyvinutý zrak, u něj mi to nepříjde.

Michal: Člověk musí začít sám u sebe, nehledat vinu ani u sebe, ani u druhých. Pomohlo mi to zbavit se strachu a najít bezpečí. Rozhodovat o sobě sám. Zabývat se sám sebou a vnitřním rozhovorem. Teprve ve své jistotě je pak lehčí fungovat ve společnosti. Ví, co opravdu potřebuji a jakým jdu směrem. Poznat své místo je tak uvolňující. Dopředu neznám kdy, neznám jak, ale vím, že pokud je něco pro můj život důležité, tak to dostanu. Věděl jsem to od malička, ale postupně je možné si zvědomit, jak to vlastně prakticky funguje. Pokud člověk není spokojen se svým životem a má pocit, že dlouho stojí na místě, neměly by obavy, úzkosti a domněnky bránit udělat krok do neznáma. Tímto krokem do neznáma teprve začne růst, a to je odvaha. Odvaha je to, když čelíme svým životním výzvám. Na konci každé nové zkušenosti je připraven životní posun.

Radka: Ano, přesně tak, nezůstávat v tom, jak se říká, „smrádek, ale teploučko“.

Radko a Michale, děkuji vám. Děkuji, že jste tak stateční a sdílíte svůj život, svoje postřehy, nejistoty, cestu otevřenosti a zvidavosti. Přeji vám hodně vzájemné úcty, sílu, kterou už víte, že máte, a myšlenku na světlo v životě. Děkuji za všechny čtenáře, které váš příběh osloví a posílí. Je mi ctí, že jste byli součástí Duhové prádelny.

Paní Evo a Moniko, my moc děkujeme za vaši návštěvu a dárek pro Jonáška.

Eva Brožová
jednatelka Duhové prádelny

34 let vedle svého syna

Příběh matky, jejímž životem se stala podpora jejího syna

Ve svém vyprávění životních příběhů jednotlivých zaměstnanců Duhové prádelny jsem tentokrát zvolila jiný úhel pohledu. Nehovořila jsem pouze se zaměstnancem prádelny – konkrétně Zdendou, ale převážně s jeho matkou, paní Blankou Jirouškovou. Zaujalo mě obrovské nasazení a láska, kterou od narození svého syna vynaložila na jediný cíl – postavit svého syna na jeho vlastní nohy, a to doslova. O cestě životem s jejím synem, až do dnešních dní, jsme si spolu povídaly při obědě, který nám chladl na talíři, protože jsem v naprostém úžasu a pokoře poslouchala a pokoušela se chápat jednotlivé vývojové etapy v životě matky a syna zároveň. Nejsem schopna všechny zachytit ani vstřebat, pouze naznačit.

Když jsem hovořila se Zdendou, ptala jsem se ho na práci v prádelně, jaké zakázky má rád, co ho baví a zda můžu o jeho životě napsat. Následovala ovšem jeho obava: „*Můžete o mně napsat, ale já nemám tak zajímavý příběh jako Standa.*“ Uvědomila jsem si, že tady opouštím trochu svůj záměr věnovat se jednotlivým zaměstnancům prádelny a pokouším se zachytit cestu Zdendy pohledem jeho matky, která šla krůček po krůčku s ním až do Duhové prádelny, kde Zdenda pracuje už deset let. Právě ty jednotlivé kroky, které absolvovali spolu, bok po boku, mně přijdou inspirativní a myslím, že si zaslouží velkou pozornost a obdiv a stojí za zachycení v těchto řádcích.

Na fotografii: Zdeněk Jiroušek a Blanka Jiroušková

Paní Jiroušková, děkuji, že se s námi podělíte o některé momenty z Vašeho a Zdendova života. Můžeme začít narozením Vašeho dnes čtyřiatřicetiletého syna?

Zdenda byl naše druhé plánované dítě. Měli jsme už jednoho syna, kterému byly necelé dva roky. Nechtěli jsme, aby mezi nimi byl velký věkový rozdíl. To, že není něco v pořádku, bylo jasné již v porodnici, kdy jsem musela se Zdenečkem cvičit. Po propuštění domů nás dětská lékařka poslala na neurologii. Zde jsem se dozvěděla, že má Zdenda ochablé svalstvo. Když jsem se paní doktorky zeptala, zda může mít do budoucna nějaké následky, odpověděla mi: „No, já myslím, že ne. Chce to cvičit, cvičit, cvičit!“ Více jsem se nedozvěděla. Myslím si, že lékaři nechtěli příliš děsit matky, taková byla tehdy doba. A poslala nás na rehabilitaci. Tak vše začalo. Celé jeho dětství jsme cvičili „Vojtovu metodu“. Zdenda se moc nezlepšoval. Ba naopak. V šestém měsíci se tělíčko cvičení začalo bránit. Museli jsme rehabilitaci ukončit. Po pár týdnech jsme s cvičením začali znova, od začátku – 3x denně, 7 dní v týdnu. A stále dokola. Pořád jsme byli v nejistotě. Hnala mě představa, že Zdenda musí být v pořádku. Musela jsem být tvrdá, trpělivá, důsledná. Pokud bych byla měkká, moc bych Zdendovi, potažmo nám nepomohla. Byli jsme šťastní za každý pokrok: když začal lézt, sedět, stavět se, a nakonec ve dvou letech pomalu chodit.

Diagnózu jsem se od neuroložky dozvěděla až ve třech letech – dětská mozková obrna. Byl to pro mě šok. Když jsem se na ni ptala rehabilitační pracovnice, tak mi řekla, že v případě Zdendy byla jasná od narození. V té době jsme byli pozváni na psychorehabilitační pobyt. S dětmi se různě pracovalo, maminky absolvovaly přednášky od odborných lékařů. Teprve zde jsem se začala dozvídat, co dětská mozková obrna znamená a jaká poškození může dítě mít. Na lékařské fakultě jsem si sehnala skripta a začalo samostudium. V té době nebyla žádná podpora, vše jsme si museli zjišťovat a shánět sami. Strašně mi vadila moje nevědomost, chtěla jsem vědět všechno. Čtení to nebylo hezké, přesto mně paradoxně pomohlo. Nyní jsem věděla, jak by mohl dopadnout.

Jak jste tuto dobu zvládala?

Byly to těžké chvíle. Nejistota, stres z neznáma. Celá léta se vyznačovala jednou velkou nejistotou, co bude dál, co s ním bude, co jej čeká. Tehdy nezbyvalo než věřit sama v sebe. Bylo dobré, že Zdenka byl klidný a spolupracoval. Špatně mluvil, chodili jsme na logopedii, mimochodem chodíme dodnes. Doslova jsme dřeli jak fyzicky, tak mentálně. Viděla jsem, jak důležitá je každodennost a pravidelnost. V dnešní době, kdy je populární benevolence, by to asi bylo těžké. Naše generace byla tvrdší a mně se to vyplatilo. Každý den znovu a znovu, den za dnem. Později jsem se od rehabilitační pracovnice dozvěděla, že očekávali, že syn bude na vozíku. Jsem pyšná i na svého staršího syna, který musel být brzy samostatný a dospělý. Zdendu jsem vozila MHD na různá místa v Praze. Nejdříve do rehabilitační školky, logopedické školky, později do školy. Jedna cesta nám trvala i více než hodinu. Z domova jsme odcházeli dříve než starší syn do školy, odpoledne se vraceli domů později než starší syn ze školy, kterou měl v místě bydliště. Za to, že jsem se mohla takto synovi věnovat, patří i velký dík manželovi, který celou rodinu musel finančně zabezpečit. Velice si vážím toho, že celou situaci zvládl. Ne každý tatínek, když se dozví, že má postižené dítě, je toho schopen. Nějak šel čas a zvládli jsme to. Lehké to nebylo, to ne.

Jaký byl život Zdenky ve škole?

Zdenka byl přijat do logopedické školy. V areálu byla základní škola a zároveň zvláštní pro děti s vadami řeči. Byla jsem domluvená, že nejprve zkusíme základní školu, a pokud by ji nezvládl, že ho přeloží do zvláštní školy. Osud chtěl jinak. Zdendu dali rovnou do zvláštní. Nejprve jsem z toho byla špatná, ale pak jsme byli spokojeni. Nakonec jsme si říkali, že v základní škole

Na fotografii: Zdeněk Jiroušek

by byl pod velkým tlakem. Po skončení školy jsme se rozhodovali, co dál. Začali jsme spolu objíždět odborná učiliště, přál si být cukrářem. Vzali jej na pekaře. Zase to bylo náročné. Nejdříve jsem se musela technologické postupy naučit já a potom jsem to učila Zdendu. Protože je syn dyslektik-dysgrafik, nestíhal si ve škole vše zapisovat. Spolužáci nám půjčovali sešity a doma jsme je dopisovali. V předmětu Suroviny jsem mu do sešitu lepila různé obrázky, aby měl představu, o čem se učí, a uměl si vše představit. Doma jsme pekli chleby, různá pečiva, až 27 druhů vánočního cukroví. Po absolvování pekařských prací se vyučil cukrářské práce a nakonec studenou kuchyní. Byl dobrý student, snažil se, byl trpělivý. Celkem chodil do učení sedm let. Chtěli jsme, aby měl co nejvíce na výběr a více možností se o sebe postarat a vybrat si práci.

Co následovalo po vyučení?

Po skončení učiliště začalo hledání práce. Objížděli jsme se Zdendou různé podniky. Zkoušeli jsme pekárny, cukrárny, obvolávala jsem inzeráty s nabídkami práce. Ale neúspěšně. Nakonec jsme sehnali jednu pekárnu, ale po nějaké době se s ním rozloučili, protože syn potřeboval dohled a v tom provozu se mu nikdo nemohl věnovat. Také se ukázalo, že je Zdenka komunikativní, že si potřebuje občas popovídat, nemůže stát u pásu a dělat jednu věc. Ještě jsme to zkoušeli v jiné pekárně a tam to taky nedopadlo. Potom byl na úřadu práce. Nedovedla jsem si představit, že zůstane doma a naše společné snažení přijde vniveč.

Následovala Duhová prádelna? Jak to bylo?

Kontakt na Duhovou prádelnu jsem dostala od známé. Zkusili jsme to. Nejprve byl přijat na zkoušku. Od momentu, kdy nastoupil do prádelny, s ním nebyly žádné problémy. Zvládl to velmi dobře. Ani mu nebylo líto, že se věnuje jinému řemeslu. Pracuje zde již deset let. Zdenka jezdí sám do práce a z práce, je v tom samostatný. Pracuje šest hodin denně, do práce se těší. Moc záleží na lidech v práci. V prádelně je pohoda, nikdo se nad nikoho nepovyšuje. Víme, že je tady šťastný, protože každému o práci vypráví. Jsem na něj moc pyšná, všichni jsme.

Zdenko, jak se Vám tu vede?

Mám se tady dobře. Pracuji s Markem vzadu u praček, střídáme se. Já odcházím domů ve dvě hodiny a Marek chodí odpoledne. Třídíme prádlo, zapínáme pračky, musíme vědět, jakou firmu pereme. Já mám rád firmu Zrno a zrnko. Potom dáme prádlo do sušičky a pak už jde na mandl a skládání. Domů jezdím sám.

Zdenka vypráví o svém životě, co jej baví, o chalupě, kam jezdí s rodiči. Také rád hraje hry na počítači a je v tom dobrý! Měla jsem možnost jej sledovat při vánočním večírku Duhové prádelny v kavárně, myslím, že není společenštějšího pracovníka. Obešel všechny zúčastněné, s každým pohovořil. Bylo vidět, že se všemi si rozumí a oni s ním.

Paní Jiroušková, Zdenka žije s Vámi ve společné domácnosti, můžete se s námi podělit i o jeho život mimo prádelnu?

Žijeme společně v rodinném domku. Zdenka má v celém podkroví svoje zázemí. Doma se ho snažím zapojit do chodu domácnosti a prací na zahradě. Ve svém volnu rád hraje počítačové hry, čte knížky, poslouchá hudbu. Vystačí si sám. Sociální kontakty moc neudrží. To vnímám jako slabé místo. Jeho kontakty jsou rodina, spolupracovníci, přátelé z letní dovolené, kam pravidelně jezdíme, a sousedé z okruhu bydliště. V každodenním životě potřebuje neustálý dohled. Snažíme se ho připravit na život, až tady nebudeme. Dokud tady jsme, tak se postaráme. Říkám, že tady musím být do 140. Zdenka je v práci spokojený, a tak i my ostatní jsme spokojeni. Myslím, že se naše společné úsilí rozhodně vyplatilo. Člověk se nikdy nesmí vzdát, i když je to kolikrát moc těžké. Věřím, že vždycky je naděje.

Paní Jiroušková, moc Vám děkuji za Vaši upřímnost a za to, že jste se s námi podělila o Váš rodinný příběh.

Máte mou velkou úctu a obdiv za Vaši péči o syna, jehož budoucnost byla velmi nejistá. Neumím si vůbec představit každodenní boj, krůček po krůčku, všechny ty negativní zprávy a začínat znova s vidinou nezaručeného výsledku. Učila jste ho mluvit se světem, byla jste jeho oporou, učitelkou, tlumočnickem i bezpečným přístavem. Vyměnila jste vlastní sny za jeho kroky vpřed. Ne proto, že jste musela. Ale proto, že jste jej milovala a milujete stále.

Vaše podpora se zúročila, Váš syn je úspěšný mladý muž, kterému se daří v práci i v osobním životě. Jsem moc ráda, že můžeme takto Váš společný příběh představit. Děkuji.

Eva Brožová
jednatelka Duhové prádelny

Duhová prádelna s.r.o., sociální firma

Když se řekne sociální firma, co si pod tímto slovním spojením představíme? Sice slyšíme slovo firma, ale slovo sociální v nás vzbuzuje jisté otázky. V čem je tato firma sociální? Co to znamená? Bude to mít nějaký dopad na zákazníky tohoto podniku? Přichází do prádelny s jasným cílem. Chtějí mít profesionálně vyprané, voňavé prádlo, vyžadují perfektní servis, který bude k zákazníkovi vstřícný, ochotný a flexibilní. Duhová prádelna věnuje maximální pozornost zajištění spokojenosti všech svých zákazníků. Práce je individuální, tzn. není to masová záležitost, praní velkého množství prádla v obrovských strojích, ale dalo by se říct, že každý kus prádla musí projít rukou zaměstnance. Troufáme si tvrdit, že se nám daří plnit profesionální očekávání našich zákazníků, svědčí o tom čím dál větší zájem a někdy i opakovaný návrat, kdy zákazník přešel k jinému dodavateli a vrátil se zpátky k nám.

Nevíme, kolik našich zákazníků z přibližně stovky firem, menších i větších, si uvědomuje, jakou dávají šanci jednotlivým zaměstnancům na kvalitní pracovní život. Všem těm, kteří to vědí, patří velké díky. Ovšem stále máme svůj seznam „dlužníků“, které musíme pravidelně urgovat po proběhlé době splatnosti. Tato částka měsíčně činí i sto, dvě stě tisíc. Nemusím říkat, že to jsou peníze, které nám velmi chybí, to je jasné, ale jenom upozorňuji, že ani sociální firma se nevyhne neférovému jednání některých firem nebo drobných živnostníků.

Co to tedy znamená sociální firma? Nebo sociální podnik? Je to snaha podnikat nejen s cílem vydělat peníze, ale hlavně řešit nějaký společenský problém. Mít také společenský přínos. V našem případě poskytnout práci lidem, kteří mají horší šanci sehnat zaměstnání, mají nějaké zdravotní omezení, potřebují vstřícné pracovní zázemí. Zisk z podnikání se vrací do rozvoje podniku, firmy. Nabízí férové pracovní podmínky.

Sociální firmu podporuje úřad práce příspěvkem na zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním, příspěvkem na jejich mzdu. Úřad práce také přispívá na zřízení nového pracovního místa. Zaměstnancům Duhové prádelny se snažíme vyjít vstříc při úpravě jejich pracovní doby, hledat jejich silné stránky, tzn. která činnost v prádelně pro ně bude vyhovující, aby mohli zažít pocit pracovního úspěchu. Není to jednoduché a není to vždy sluncem zalité hledání. Ale důležité je to zkoušet.

Duhovou prádelnu tvoří dvě menší profesionální prádelny. V plném provozu je Duhová prádelna od října 2012. Od února 2017 našim zákazníkům pereme ve dvou provozovnách na Praze 14 Černém Mostě. Provozovny Duhová prádelna Maňákova a Duhová prádelna Ocelkova tvoří vždy tým devíti odborně vyškolených pracovníků a vedoucí provozovny.

Podnět k založení sociální firmy dala nezisková organizace **Společnost DUHA z.ú.** Prádelna dostala název **Duhová**. Nabízí pracovní místa pro lidi, kterým se nedaří uplatnit na otevřeném trhu práce a potřebují chráněné pracovní prostředí. Dostávají šanci získat stabilní pracovní místo, šanci na stálý příjem a lepší život. Duhová prádelna usiluje o férové a transparentní podnikání, kdy zisk ze sociální firmy je reinvestován do zaměstnanců a rozvoje firmy.

Sociální podnikání má už dlouholetou tradici v zemích západní Evropy a u nás se stále více prosazuje jako perspektivní forma integrace znevýhodněných lidí formou ekonomické činnosti.

Náhradní plnění – Duhová prádelna zaměstnává více než 50 % lidí se zdravotním znevýhodněním, poskytuje tedy náhradní plnění. Odběrem služeb Duhové prádelny umožňujeme splnit podmínku zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kterou pro firmy nad 25 zaměstnanců stanovuje zákon č. 435/2004 Sb. § 81.

Toto je jenom krátký přehled o formě podnikání v Duhové prádelně. Doufám, že skrze příběhy, které máme možnost s Vámi tímto sdílet, dáваме světu vědět o existenci lidí, kteří jsou součástí naší společnosti a jsou jejími právoplatnými členy. Přeji všem současným i budoucím zaměstnancům hodně respektu, důstojnosti a radosti z dobře odvedené práce.

Děkuji za pozornost, kterou našim příběhům věnujete.

Eva Brožová
jednatelka Duhové prádelny

„Já tady peru“

Dokument o Duhové prádelně najdete na YouTube kanálu Společnosti DUHA, z.ú. Naskenujte QR kód.

Vydala Duhová prádelna s.r.o.
jako neprodejnou publikaci © 2026

www.duhovapradelna.cz

Instagram a Facebook: duhovapradelna

Texty příběhů: PaedDr. Eva Brožová

Produkce a text jednoho příběhu: Mgr. Margita Losová

Fotografie: Štěpán Havlín a archiv Duhové prádelny

Korektury: Lukáš Vlasák

Grafické zpracování: pinkpill design / pinkpilldesign.com

